

ՊԵՏՐՈՍ ՂԱՓԱՆՑՈՒ ՄԻ ԵՐԳԻ ԱՆՏԻՊ ՓՈՓՈԽԱԿԸ

Միջնադարեան հայ ժողովրդական երգերի ու տաղերի եւ Հայ բանաստեղծական գրականութեան պատմութեան մէջ ուրոյն տեղ են գրաւում Թռչնեղբերը, որոնք իրենց էական բովանդակութեամբ պատկերում են բնութեան զանազան հաւերի դեղեցիկ բարեմասնութիւնները:

Կանաչ ու ծաղկազարդ դաշտերի, դեղակերտ հովիտների ու ձորերի, ծառազարդ անտառների ու բարձր, վեհ սարերի այդ աննման երգիչներն իրենց գոյնզգոյն, զտույտ ու խառ փետուրներով առանձին երանդ ու գրաւչութիւն են տալիս բնութեան դեղեցիկ տեսարաններին եւ խորացնում դեղարուեստական տպաւորութիւնը:

Այդ սիրուն ու նախշուն հաւիկներից սուխակը, քնարիկը, կոռնիկը, լորիկը, տատրակը, ծիծեռնակը, կաքաւը՝ Հայ ժողովրդի, տաղերգուների եւ բանաստեղծների ամենից շատ սիրած թռչուններն են, որոնց նուիրումը տաղերի եւ երգերի պատկերները տեսնում ենք «Էմիմեան Ազգագրական օճաղովածուքի» մէջ, «Բիւրակցում», «Բազմալիպայում», Միասնարեանի «Քնար Հայկականում» եւ այլ պարբերականներում ու երկրաբաններում:

Այդ երգերի ու տաղերի բովանդակութեան էութիւնն ըմբռնելու համար անհրաժեշտ է պարզել զրանց ծագման, ձևակերպման եւ զարգացման հիմնական ճարտքը, որոնք կարելուք նշանակութիւն ունեն միջնադարեան բանաստեղծութեան եւ Հայ դրականութեան աստեղծարարութեան համար: Այդ էական խնդիրներին կ'անդրադառնանք առանձին ուսումնասիրութեամբ:

Այժմ արձանագրենք մի կայեւոր հանդիմանք, որ Հայ միջնադարեան բանահիւ-

սութեան եւ բանաստեղծական գրականութեան մէկ աւանդ թողած թռչնեղբերից թռնկալին գոհարներ են սիրուն կաքաւին նուիրումը տաղերն ու երգերը, որոնց մէջ պատուաւոր տեղ են գրաւում՝ «Կաքաւն ի քարին նստէր», «Նստեալ կայր ու լայր կաքաւն», «Լ'յ աննման կաքաւիկ», «Կաքաւ թռաւ բարձր քարին», «Կաքաւի դովեր» (Յ. Թումանեան), «Կաքաւիկ» (Մ. Կորիւն), «Կաքաւ» (Ղ. Մելիքեան) եւ այլ սքանչելի տաղեր ու երգեր, որոնք Հայ ժողովրդի կեանքում մեծ դեր են կատարել եւ երգուել են նրա շրթներէ վրայ: Այնտեղ ժողովուրդը դրսեւորել է իր հոգեկան վշտոտ ապրումներն ու զգացումները, իր քնարական յոյզերը, իր խոհերն ու տրամադրութիւնները: Թերեւս այդ երեւոյթով պիտի բացատրել, որ Կաքաւին նուիրումը ստեղծագործութիւնները միջնադարեան ժողովրդական ամենատիրելի երգերի մէջ, «Կոռնիկ» գոհար երգից յետոյ, առանձնաշատուկ տեղ են գրաւում եւ հարուստ են տարբեր փոփոխակներով ու կրկնակներով:

Ընդգծենք ի այն, որ բնութեան դեղեցիկ զարդը կաղմոզ կաքաւին նուիրումը մի զտրուկի զույգ ունի նաեւ ԺԼ դարի բանաստեղծ Պետրոս Ղափանցին, որի մի տարրերակր զարդարում է մեր գրական արխիւում գտնուած ձեռագիր երգարանի ՋԿ-ը: Դա Ղափանցու յորինած «Էմիմեան» երգի հարազատութիւնը՝ վերականգնելու համար մի արժէքաւոր աղբիւր է, որն իր բովանդակութեամբ ցայտուն զապախար է տալիս տաղարան բանաստեղծի կառուցողական արուեստի, լեզուի, ոճի եւ այլ էական առանձնայատկութիւնների մասին:

Այս անխաղ տաղը «Սիւնքում լոյս ենք

ընծայում ամբողջութեամբ, որ ներկայացնում է հետեւեալ պատկերը.

Արի՛ արի՛, հաշխուն կա՛մա,
Սարեր ամէն կամանչեցա՛ս,
Անուշ գարնան ծաղկով ցնծա՛,
Այդ լեռներէն ի վայր փութա՛,
Դաշտեր ամէն կամանչացա՛:

Արագ-արագ ուստստելով,
Դաղկանց մէջը քըռւըռւով,
Ձայն արձակես անուշ կանչով.
Այդ լեռներէն ի վայր փութա՛,
Դաշտեր ամէն կամանչացա՛:

Բաղցրաձայն սիրուն քոչուն,
ԶԱստուած կ'օրհնես օրն ի բուն,
Դու ես սուրբան շայ ջարերուն.
Այդ լեռներէն ի վայր փութա՛,
Դաշտեր ամէն կամանչացա՛:

Ոսկեփայլ խառ փետուր ունես,
Ծաղկանց մէջն անուշ կ'երգես,
Նաշխուն պուճուշ ձագեր հանես.
Այդ լեռներէն ի վայր փութա՛,
Դաշտեր ամէն կամանչացա՛:

Ծայր կտուցիդ ոսկով ներկած,
Փետուրներդ գոյն-գոյն նաշխած,
ԶԱստուած կ'օրհնես յառաւօտանց.
Այդ լեռներէն ի վայր փութա՛,
Դաշտեր ամէն կամանչացա՛:

Տօտիկներդ կարմիր գունակ,
Փետուրներդ փայլում առատակ,
Ձայնդ կուգայ խիտտ անուշակ.
Այդ լեռներէն ի վայր փութա՛,
Դաշտեր ամէն կամանչացա՛:

Փառօք նեմիս որպէս իշխան,
Լերինք ի բեզ յարկ սեփական,
Քեզ երանեն քոչունք համայն.
Այդ լեռներէն ի վայր փութա՛,
Դաշտեր ամէն կամանչացա՛:

Վարդ ու շուշան սիրուն ծաղկանց
Եւ մանուշակ մօտ անտառաց,
Բարձ-անկողին բեզ զարդարած.
Այդ լեռներէն ի վայր փութա՛,
Դաշտեր ամէն կամանչացա՛:

Ոտանաւորն ունի երաժշտական դուրեկան եղանակ, որը ժամանակի աշուղները հնչեցրել են իրենց սաղերի վրայ:

ԱՐԱՐ ԵՐԵՄԵԱՆ

